

bonus et odor et sapor, ibi esse majorem boni partem putatis? Nolite ergo flores tantopere mirari atque laudare, quos judicandos ad tribunal palati non potestis admittere. Nolite portulacam saltem carnibus antepone, quæ ab his coctis et colore et sapore et odore superatur. Porcellus assus, (hoc enim cogitis, ut de bono et de malo, non scriptoribus et librariis, sed coquis et dulciariis ministris vobiscum potius disseramus) porcellus ergo assus et colore nitidus, et odore blandus, et sapore jucundus est: habetis perfectum divinæ substantiæ inhabitantis indicium: trino testimonio vos invitat, et purgari vestra sanctitate desiderat. Invadite: quid cunctamini? quid contradicere paratis? Colore solo lenticulam fimum vincit infantis, odore solo assa offella superat mitem ac viridem ficum, sapore solo hœdus occisus herbam, quam vivus pascitur, vincit: inventa est etiam caro, cujus causa his simul tribus testibus adjuvetur. Quid quæritis amplius? aut quid dicturi estis? Cur vos epulantes immundos faciant pulpamenta, et disputantes hæc portenta non faciant: præsertim cum solis istius radius, quem vos certe et carnibus omnibus et frugibus antepone, nec oleat, nec sapiat, sed tantummodo inter cætera corpora, præstantia fulgentissimi coloris emineat: qui vos magnopere hortatur, atque adeo cogit invitos, ut inter documenta commixti boni, nihil coloris nitore præferatis.

XLII. Ad illas ergo reducimini angustias, ut magis in sanguine et in iis quæ animalium carnibus foetidissima, sed nitide colorata in vicis egeruntur, quam in olivæ foliis palentibus partem Dei habitare fateamini. Quod si dicitis, nam etiam hoc dicitis, olivæ folia, cum incenduntur, ignem emittere, in quo præsentia lucis apparet, carnes autem, cum incenduntur, non idem facere: quid de adipe respondebitis, qui prope omnes Italas lucernas illuminat? Quid de fimo

bubulo, qui est certe bovis carne sordidior, quo siccato rustici sic utuntur ad focum, ut ejus igne facilius nihil sit fumoque purgatus? Quid quod, si nitor et fulgor majorem præsentiam divinæ partis ostendit, eam vos non purgatis, non consignatis, non liberatis? Si quidem est maxime in floribus, ut omittam sanguinem, et innumerabilia in carne, vel ex carne simillima, quos certe flores habere in epulis non potestis: qui si etiam carnibus vesceremini, squamas certe piscium, et quosdam vermiculos atque muscas, quæ omnia etiam in tenebris luce propria coruscant, pulmentis vestris non adhiberetis.

XLIII. Quid igitur restat nisi ut dicere desinatis, habere vos idoneos judices oculos, nares, palatum, quibus divinæ partis præsentiam in corporibus approbetis? His autem remotis, unde docebitis non modo majorem partem Dei in stirpibus esse quam in carnibus, sed omnino esse aliquid ejus in stirpibus? An pulchritudo vos movet, non quæ in suavitate coloris est, sed quæ in partium congruentia? Utinam hoc esset. Quando enim corporibus animantium, in quorum forma paribus paria membra respondeant, auderetis distorta ligna conferre? Sed si corporalium sensuum testimoniis delectamini, quod necesse est iis, qui vim essentiæ mente videre non possunt, quomodo probatis per moram temporis, et per obtritiones quasdam, fugere de corporibus substantiam boni, nisi quia inde discedit Deus, ut asseritis, et de loco in locum migrat? Plenum est dementiæ. Verumtamen signa vos ad istam sententiam et indicia, quantum existimare possum, nulla duxerunt. Multa enim carpta de arboribus vel evulsa de terra, antequam ad cibum nostrum veniant, interpositione aliqua temporis meliora redduntur; ut porri et intiba, lactucæ, uvæ, mala, ficus, et quædam pira: et multa præterea quæ et colorantur melius, dum non statim

ut decerpta fuerint absumuntur, et corpore capiuntur salubrius, et sapiunt in ore conditius: quæ tanta commoditas et suavitas inesse his rebus minime deberet, si secundum vestram sententiam, tanto desertiora bono fierent, quanto diuturnius reponuntur, postquam a terra quasi a matre separata sunt. Cæro ipsa pridie occisorum animalium profecto est jucundior atque commodior: non autem ita esse oportebat, si, ut asseritis, plus haberet boni, eo die recens animante interempto, quam postridie cum divinæ substantiæ major fuga facta esset.

XLIV. Vinum vero vetustate purius meliusque fieri quis ignoret? nec ad pervertendos sensus redolentius; ut putatis, sed ad vegetandum corpus utilius: tantum adsit modus, quem in omni re dominari decet. Nam musto recentiore perversitas sensuum citius solet accidere: ita ut si aliquando in lacu remanserit, aliquantumque ferbuerit, intuentes desuper percusso cerebro præcipites agat, et nisi aliquo modo subveniatur, extinguat. Jam quod ad valetudinem attinet, inflari eo corpora pernicioseque distendi, quis abnuat? Num ideo tanta incommoda insunt, quia plus habet boni: propterea ista in vini vetustate non sunt, quia divinæ substantiæ pars magna discessit? Absurdum est dicere, vobis præsertim qui præsentiam partis Dei, oculis, naribus, palato, cum hi sensus bene afficiuntur, judicatis. Jamvero quæ tanta perversio est, vinum putare fel principum tenebrarum, et uvis comedendis non parcere? Magis-ne inerit illud fel cum in cupa, quam cum in acinis fuerit? Quod si bono discedente quasi meracius remanet malum, et id temporis mora contingit, non oportebat easdem uvas suspensas atque servatas fieri mitiores, dulciores, salubriores: neque ipsum vinum quod supra dictum est, et amissa luce liquidius atque luculentius, et salutifera substantia discedente salubrius.

XLV. Quid dicam de lignis et frondibus, quæ tempore arescunt, nec ex eo a vobis dici possunt deteriora fieri? Id enim amittunt quo fumus gignitur, id autem retinent unde lucida flamma consurgit, et ea claritate quam multum diligitis, purius bonum in aridioribus, quam in viridioribus esse testatur. Ex quo fit, ut aut negetis Dei partem in luce pura quam in fumosa esse majorem, et ita omnia documenta vestra turbetis; aut fateamini fieri posse, ut de stirpibus amputatis vel evulsis, si diuturniore tempore reponantur, copiosius fugiat mali natura quam boni. Quo concesso, tenebimus de frugibus carptis majus malum posse abire, atque ita in carnibus majus bonum posse remanere. Et hoc quidem de tempore dictum sit.

XLVI. Nam si commotione et subactione et attritione harum rerum, fugæ occasionem invenit divina illa natura, multa vos similia redarguunt, quæ fiunt movendo meliora. Hordei quidam succo vinum imitantur, quod movendo fit optimum. Sane quod minime prætereundum est hoc genus potus citissime inebriat: nec tamen unquam succum hordei, fel principum esse dixistis. Farina parciore aqua perite contrahitur paulo durius, ut subigendo fiat melior, et quo dici perversius nihil potest, luce fugiente candidior. Pastillarius mella diu subigit, ut ad illum candorem perveniant, et minus noxiam mitioreque dulcedinem: hoc quomodo eveniat bono discedente, disserite. Quod si non visu et odoratu et gustu, sed auditu etiam delectato præsentiam Dei placet probare, caro citharis nervos, et tibiis ossa largitur, quæ siccata et attrita et torta sonora redduntur. Ita dulcedo musica, quam de divinis regnis venisse contenditis, nobis mortuarum carnum sordibus exhibetur, et tempore arefactis, et attritione tenuatis, et tortione distentis: quibus afflictationibus etiam de rebus viventibus divinam substantiam fugere

prædicatis; quod etiam decoctione earum accidere dicitis. Cur ergo elixati cardui minime obsunt valetudini? Utrum ab eis dum ita coquuntur, Deum an partem Dei discedere existimandum est?

XLVII. Quid cætera persequar, quæ omnia dici nec facile est, nec necessarium? Cui enim non occurrit, quam multa cocta suaviora et salubriora sint? Quod non deberent, si, ut opinamini, hujusmodi commotionibus deseruntur bono. Nihil vos prorsus invenire arbitror, unde istis corporis sensibus approbetis, ideo carnes immundas esse, atque animas inquinare vescentium, quod carptæ fruges post multas commotiones vertantur in carnem, præsertim cum et vestutatem corruptionemque aceti, putetis vino esse mundiorum, et carcenum quod bibitis, nihil aliud quam coctum vinum esse videamus, quod vino deberet esse sordidius, si motibus et coctionibus de rebus corporeis membra divina discedunt. Si autem non ita est, non est cur arbitremini fruges, cum carpuntur, reponuntur, tractantur, coquuntur, digeruntur, fugiente bono deseri, et propterea sordidissimam creandis corporibus præbere materiam.

XLVIII. Quod si non colore, et forma, et odore, et sapore ducimini; ut bonum his rebus inesse judicetis, quid aliud potestis afferre? An argumento vobis est firmitas quædam atque valentia, quæ istis rebus detrahi videtur, dum a terra separantur atque tractantur? Sed si hoc vos moveret (quanquam falsum id esse cito animadverti potest, propter nonnullorum auctam, postquam terræ detracta sunt, firmitatem, ut jam de vino commemoratum est, quod fit robustius vetustate) tamen si hæc firmitas vos moveret, ut dixi, in nullo magis cibo quam in carnibus, copiosorem partem Dei probaretis esse. Non enim athletæ, quibus illud robur et valentia maxime

necessaria est, olere ac pomis, et non carne vescuntur.

XLIX. An quia carnes aluntur arboribus, arbores autem carnibus non aluntur, idcirco arbitramini illarum quam nostra corpora esse meliora? Non consideratis rem tam in promptu sitam, arbusta lætiora et foecundiora, segetesque pinguiore alimento stercore fieri, cum vos in accusatione carnis nihil gravius vobis dicere videamini, quam cum dicitis esse stercore domum. Hinc ergo aluntur ea, quæ vobis munda sunt, quod in ea re quæ vobis immunda est, multo esse immundius prædicatis. Quod si carnem ob hoc aspernamini, quod post concubitum nascitur, vermium vos caro delectet, qui in pomis, in lignis, in terra ipsa denique sine ullo concubitu tam multi magnique nascuntur. Sed nescio quæ ista simulatio est. Nam si vobis propterea displiceret caro, quod patris atque matris commixtione formatur, non illos principes tenebrarum de fructibus arborum suarum natos fuisse diceretis, quos certe amplius aspernamini quam carnes, quas gustare non vultis.

L. Nam quod opinamini omnes quidem animas animalium de parentum cibus venire, a quibus carceribus vos liberare gloriamini divinam substantiam, quæ in vestris tenetur alimentis, nimium contra vos, et ad carnes edendas vos instantissime impellit. Cur enim animas, quas illigaturi sunt corpori qui carnibus epulantur, non præoccupando et vescendo liberatis? Sed, inquit, non de carnibus aliquid ab eis bonæ partis illigatur, sed frugibus quas cum carnibus sumunt. Quid ergo de animis leonum, quorum cibus sola caro est, respondendum videtur: Bibunt, inquit, et ideo anima illa de aqua tracta carnique implicata est? Quid de innumerabilibus avibus? Quid de ipsis aquilis dici potest, quæ non nisi carne pascuntur, nec ullo potu indigent? Certe hic deficitur, et quid responderi possit non invenitur. Si enim anima de cibus ve-

nit, et sunt animalia foetum gignentia, quorum et nullus potus, et cibus sola sit caro, est in carne anima, qui purgandæ more vestro subvenire deberetis vescendo carnem. Nisi forte porcum, quod et frugibus alitur, et aquam bibit, animam lucis habere arbitramini: aquilæ vero, cui sol maxime congruit, tenebrarum animam, quia sola carne vivit, inesse defenditis.

LI. O rerum angustias, o incredibiles absurditates! in quas profecto non incidissetis, si a vanissimis fabulis alieni, hoc ad continentiam ciborum sequeremini quod veritas probat; ut concupiscentiæ coërcendæ gratia, non vitandæ immunditiæ quæ nulla est deliciosas escas respuendas judicaretis. Nam si quis etiam rerum naturam vimque animæ et corporis minus intuens, vobis concedat animam coïnquinari de obsonio, multo magis eam tamen immundam fieri cupiditate conceditis. Quæ ergo ratio est, vel potius amentia, de numero electorum hominem pellere, qui forte carnem valetudinis causa, nulla cupiditate gustaverit: si autem piperata tubera voraciter edere concupierit, immodestiæ tantum forte possitis reprehendere, non autem ut corruptorem damnare signaculi? Ita fit ut in electis vestris esse non possit, qui proditus fuerit, non concupiscendo, sed medendo partem aliquam coenasse gallinæ: esse autem in iis possit qui vehementer cumiphas, et alia placenta carne carentia desiderasse se ipse prodiderit. Tenetis ergo eum quem cupiditas sordibus mergit, quem vero ipse cibus, ut arbitramini, maculat, non tenetis, cum iniquationem de concupiscentia quam de obsonio longe majorem fieri fateamini, complectentes tamen eum, qui conditis suavissime frugibus imminet inhians, seseque non tenet: excludentes eum qui quaslibet epulas hominum comprimendæ famis causa sine ulla cupiditate paratus sumere, et paratus amittere, indifferenter capit.

En miri mores, en egregia disciplina, en memorabilis temperantia.

LII. Jam quod ea quæ vobis quasi purganda offeruntur ad epulas, nefas putatis si quis alius præter electos ad cibandum tetigerit, quantæ turpitudinis et aliquando scelestis plenum est? Si quidem sæpe tam multa dantur, ut consumi facile a paucis non possint. Et quoniam sacrilegium putatur, vel aliis dare quod redundat, vel certe abjicere, in magnas contrudimini cruditates, totum quod datum est quasi purgare cupientes. Jamvero distenti, et prope crepantes, eos qui sub vestra disciplina sunt, pueros ad devoranda reliqua crudeli dominatione compellitis: ita ut cuidam sit Romæ objectum, quod miseros parvulos cogendo ad vescendum tali superstitione necaverit. Quod non crederem, nisi scirem quantum nefas esse arbitremini, vel aliis hæc dare qui electi non sunt, vel certe projicienda curare. Unde illa vescendi necessitas resta, quæ ad turpissimam cruditatem pene quotidie, aliquando tamen potest et usque ad homicidium pervenire.

LIII. Quæ cum ita sint, etiam panem mendicanti dare prohibetis: censetis tamen propter misericordiam, vel potius propter invidiam nummos dari. Quid hic prius arguam, crudelitatem, an vecordiam? Quid enim si eo loco res agatur, ubi venalis cibus inveniri non potest? Homo egens ille fame moriturus est, dum tu vir sapiens et benignus magis cucumerem quam hominem miseraris. Hæc est profecto (quid enim dicam congruentius et planius?) falsa misericordia et vera crudelitas. Nunc vecordiam videamus. Quid enim si nummis illis, quos dederis, sibi panem emat? Nonne hoc in illo pars illa vestra divina, qui hanc sumit a venditore, passura est, quod passura erat, si te dante sumpsisset? Involvit igitur sordibus peccator ille mendicis partem Dei revolare cupientem, tuis

nummis ad tantum scelus adjutus : et tamen vos homines prudentissimi interesse arbitramini, si homicidium facturo non detis hominem quem occidat, sed scientes pecuniam unde occidendum comparet, detis. Quid ad hanc insaniam addi potest? Ita enim fit ut aut homo moriatur, si venalem non invenerit cibum, aut cibus ipse, si invenerit : quorum alterum est verum homicidium ; alterum vestrum, vobis tamen ita tribuendum, tanquam utrumque sit verum. Nam quod auditores vestros non prohibetis carnibus vesci, sed occidere animalia prohibetis, quid stultius et perversius fieri potest? Nam si talis non contaminat cibus, vos quoque sumite : si contaminat, quæ tandem dementia est majus nefas putare, animam porcina de corpore solvere, quam humanam porcino corpore maculare?

LIV. Sed jam ad manuum signaculum considerandum tractandumque veniamus. Ac primum quidem quod ab animalium nece, et ab stirpium laceratione vos temperatis, superstitiosissimum Christus ostendit : qui nullam nobis cum belluis et arboribus societatem juris esse judicans, et in gregem porcorum dæmones misit, et arborem in qua fructum non invenerat, maledicto aridam fecit¹. Nihil certe porci, nihil arbor illa peccaverat. Neque enim usque eo dementes sumus, ut arbitremur sua sponte arborem vel frugiferam esse vel sterilem. Neque illud hic vobis dicendum est, his factis Dominum nostrum alia quædam significare voluisse : quis enim nesciat? Sed certe Filio Dei non per homicidium signum dandum fuit, si arborem necare, ut vos dicitis, homicidium est, aut necare animalia. Nam et de hominibus, cum quibus utique sumus juris societate conjuncti, signa quædam dedit, sed sanando homines, non necando. Quod et de belluis et de arbori-

¹ Marc. viii, 32. — ² Matth. xxi, 19.

bus faceret, si eadem nos cum illis societate, qua vos opinamini, conjunctos esse judicaret.

LV. Quo loco mihi auctoritas interponenda visa est, propterea quia de pecorum anima, et de quadam vita qua dicuntur arbores vivere, non potest vobiscum subtiliter disputari. Sed quoniam privilegio quodam vos tuemini, ut de Scripturis opprimi nequeatis, dicendo eas esse falsatas : quanquam ea quæ commemoravi de arbore, et de grege porcorum, nunquam a corruptoribus immissa esse dixistis : tamen ne considerantes quantum vobis adversentur, hoc idem etiam de his aliquando dicere velitis, teneam propositum meum, ut a vobis, magnis omnino pollicitatoribus rationis atque veritatis, quæram primum quid ob sit arbori, non dico si pomum inde foliumve decerpas, quod quidem apud vos, si quis non imprudentia, sed sciens fecerit, signaculi corruptor sine ulla dubitatione damnabitur, sed omnino si eam radicitus eruas. Anima namque illa quam rationalem inesse arboribus arbitramini, arbore excisa vinculo solvitur, vos enim hoc dicitis, et eo quidem vinculo in quo magna miseria, nulla utilitate tenebatur. Nam et revolutionem hominis in arborem, notum est vos, id est, auctorem ipsum vestrum pro ingenti pœna, non tamen pro summa, solere minitari : et num potest in arbore anima fieri, ut in homine sapientior? Non necandi hominis quippe certissima ratio est, ne aut eum neces cuius sapientia et virtus aliis plurimum prodest, aut eum qui forte poterat ad sapientiam pervenire, sive extrinsecus ab aliquo admonitus, sive interioribus cogitationibus divinitus illustratus. Animam autem hominis quanto sapientior corpore excesserit, tanto utilius excedere veritas docet, et ratione subtilissima, et auctoritate latissime pervagata. Quamobrem qui arborem dejecit, animam nihil in sapientia proficientem de illo corpore liberat. Itaque vos homi-

nes sancti, vos, inquam, potissimum excidere arbores deberetis, et earum animas ab illo vinculo exutas, orationibus et psalmis ad meliora perducere. An de his animis hoc fieri potest, non quas mente adjuveritis, sed quas ventre receperitis?

LVI. Quamvis idipsum animas arborum quandiu sunt in arboribus ad sapientiam non proficere, summæ angustiae, quantum arbitror, vos compellunt fateri, cum a vobis quæritur, cur et arboribus non mittatur præceptor Apostolus, aut cur ille qui hominibus mittitur non et arboribus prædicet veritatem. Hic cogimini respondere, illas animas percipere in talibus corporibus præcepta divina non posse. Sed vehementius ab alio latere urgemini, quandoquidem illas perhibetis et audire voces nostras, et verba intelligere, et corpora motusque corporum intueri, cogitationes denique ipsas perspicere. Quæ si vera sunt, cur nihil possunt a lucis Apostolo discere, vel cur etiam multo facilius non possunt quam nos, cum interiora etiam mentis aspiciant. Ita enim magister ille, qui vos loquendo vix docet, ut dicitis, cogitando eas posset erudire, quæ sententias ejus ante sermonem in animo cernerent. Si vero hæc falsa sunt, videte tandem in quo errore jaceatis.

LVII. Jam quod poma ipsi non decerpitis, herbamque non vellitis, sed tamen ab auditoribus vestris decerpi et evelli atque afferri vobis jubetis, non ut iis qui afferunt tantum, sed ut iis etiam quæ afferuntur, prodesse possitis, quis bene considerans ullo modo toleraverit? Primo, quia nihil interest, utrum ipse scelus admittas, an propter te ab alio admitti velis. Nolle te dicis? Quomodo ergo subvenitur illi divinæ parti, quæ in lactucis et in porris jacet, si nemo hæc evellat, et ad sanctos purganda deferat? Deinde tu ipse transiens per eum agrum, in quo tibi jure amicitiae decerpendi quod libet potestas datur, si fico vi-

deris corvum imminentem, quid facies? Nonne ex opinione tua, ficus ipsa tecum loqui et deprecari miserabiliter videtur, ut eam ipse decerpas, et sancto ventre purificandam resuscitandamque sepelias potius, quam corvus ille devorata funesto corpori misceat, atque in alias formas illigandam cruciandamque transmittat? quid te crudelius, si verum est? Quid ineptius, si falsum est? Quid magis contrarium disciplinæ vestræ, si signaculum solveris? Quid te inimicus Dei membro, si custodieris?

LVIII. Sed hoc ex vestra opinione falsa et nugatoria: nam certa et manifesta crudelitas in vobis esse convincitur, ex eodem ipso errore manans. Si quis enim per morbum corpore dissoluto, fessus ab itinere, ac peste semianimis in via jaceat, nihil valens amplius quam utcumque verba proferre, cui prosit ad stringendum corpus pirum dari, teque transeuntem ut subvenias oret, atque obsecret ut de arbore proxima, a qua nullo humano, nullo denique vero jure prohiberis, pomum afferas homini, post paululum nisi feceris morituro; tu vir Christianus, et sanctus transibis potius, et hominem sic affectum precantemque deseres, ne arbor ploret dum fructus demittitur, et tu signaculi dissolutor ad pœnas Manichæias destineris. O mores et innocentiam singularem!

LIX. Sed jam de nece animalium requiram quod movet, et multa quidem hujusmodi etiam in hoc genere dici possunt. Nam quid oberit animæ lupi, qui lupum interfecerit: cum et lupus ille, quandiu vivit lupus futurus sit, nec ulli obtemperet prædicatori, ut aliquantum ab ovium sanguine temperet; et ex illo vinculo corporis, anima secundum vos rationalis, interfecta bellua liberetur? Et ab quidem cæde auditores etiam vestros prohibetis: major enim videtur quam in arboribus. Hic vestros sensus, corporeos videlicet, non multum improbo. Vide-